

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف
ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد
موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان
تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات
به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲۱/ ربیع الأول ۱۴۴۸ هـ، ق مطابق ۱۳/ سنبله ۱۴۰۵ هـ، ش

برخورد نیک، احترام و گفتار نرم مسئولین با مردم، خواست مهم شریعت و اصل نظام اسلامی است

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله حمداً كثيراً طيباً مباركاً فيه كما يحب ربنا ويرضى، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، صلى الله عليه وعلى آله وصحبه، وسلم تسليمًا كثيراً إلى يوم الدين.
أما بعد: فقد قال الله سبحانه وتعالى: (وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا). (۱)
حضر محترم!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

در هر حالت، احترام کردن به مردم، برخورد نیک و اخلاق پسندیده با آنان و صحبت کردن با مردم با لهجه نرم و ملایم، از خواسته‌های مهم شریعت و از اصول نظام اسلامی است.

الحمد لله، در نظام امارت اسلامی افغانستان، اکثر مسئولین، افراد آگاه به دین و آشنا با شریعت هستند و با مراجعین با احترام و اخلاق نیک برخورد می‌کنند؛ اما گاهی افرادی پیدا می‌شوند که بعضی مراجعین از نحوه برخورد آنان شکایت می‌کنند و می‌گویند که در فلان اداره، فلان مسئول بدخلق است، مردم را سرزنش می‌کند، از الفاظ نامناسب در برابر مردم استفاده می‌کند و با آنان برخورد نادرست دارد. این کار نه تنها مخالف شریعت است، بلکه مخالف اصول امارت اسلامی و نظام نیز می‌باشد. مسئولین دولتی، مأمور باشند، یا مدیر، آمر باشند، یا رئیس و یا هر مقام دیگری؛ چه مسئولین در امور ملکی باشند و چه مسئولین در امور امنیتی، بر همه ما لازم است که به مردم احترام بگذاریم و با اخلاق نیک و لهجه نرم و ملایم با آنان رفتار کنیم.

این حکم الله جل جلاله است که با مردم با لهجه نرم و سرشار از مهربانی سخن بگوییم و با آنان سخن نیکو بگوییم؛ چنان که الله جل جلاله می‌فرماید: (وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا). (۲)
ترجمه: و با مردم سخن نیک بگوئید.

۱- الاسراء: (۵۳)

۲- البقرة: (۸۳)

حافظ ابن کثیر رحمه الله در تفسیر این آیت می نویسد: (أَي: کلموهم طيبًا، وليثُوا لهم جانبًا، ويدخل في ذلك الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، كما قال الحسن البصري في قوله: { وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا } فالحُسْنُ من القول: يأمر بالمعروف وينهى عن المنكر، ويحلم، ويعفو، ويصفح). (٣)

ترجمه: یعنی با مردم سخنان شیرین بگویند و با آنان با نرمی و ملایمت رفتار کنید، امر بالمعروف ونهی عن المنکر در این عمل نیز داخل میشود.

چنان که حسن بصری رحمه الله در مورد این سخن الله تعالی: { وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا } می گوید: سخن نیکو این است که انسان به کارهای نیک امر کند، از کارهای بد منع نماید، بردباری و حلم داشته باشد، عفو و گذشت کند و از خطاهای مردم چشم پوشی نماید.

همچنین مناسب است که با مردم سخنان نیکو گفته شود؛ زیرا الله تعالی نخست نیکي کردن با مردم را در عمل دستور داده و سپس به گفتن سخنان نیکو با آنان امر کرده است. بنابراین، الله تعالی نیکي با مردم را هم در عمل و هم در گفتار جمع نموده است.

در آیه مبارکه دیگر، الله تعالی ما و شما را امر کرده است که با مردم سخنی را بگوییم که از همه سخن ها نیکوتر باشد.

الله تعالی می فرماید: (وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ). (٤)

ترجمه: و ای پیامبر به بندگانم بگو سخنی را بگویند که بهتر است.

ممکن است مسئولین دولتی، خواه مأمور باشند، خواه مدیر، آمر باشند یا رئیس؛ و خواه در امور ملکی مسئولیت داشته باشند و یا در امور امنیتی مسئولیت داشته باشند، اگر با افراد نادان و جاهل روبه رو شوند، لازم است که خواسته های شریعت را در نظر بگیرند و با آنان رفتار جاهلانه نکنند؛ حتی اگر از آنان رفتار جفاکارانه ای ببینند و یا سخنان ناشایسته ای از آنان بشنوند؛ چنان که الله تعالی می فرماید: (وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا). (٥)

ترجمه: و چون نادانان ایشان را مخاطب قرار دهند گویند: سلام بر شما.

حافظ ابن کثیر در تفسیر این آیت می نویسد: (أَي: إِذَا سَفَهَ عَلَيْهِمُ الْجَهَالُ بِالسَّيِّئِ، لَمْ يَقَابِلُوهُمْ عَلَيْهِ بِمِثْلِهِ، بَلْ يَعْفُونَ وَيَصْفَحُونَ، وَلَا يَقُولُونَ إِلَّا خَيْرًا). (٦)

ترجمه: یعنی اگر احمقان و جاهلان با آنان رفتار بدی کردند، آنان نباید در برابر بدی آنان، به همان شکل رفتار بدی انجام دهند؛ بلکه باید آنان را عفو و از آنان گذشت کنند و جز سخن خیر چیزی نگویند.

در آیه مبارکه دیگری الله تعالی درباره نحوه برخورد با نادانان می فرماید: (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ). (٧)

ترجمه: و عفو را پیشه کن و به نیکي فرمان ده و از جاهلان اعراض کن.

٣ - تفسیر ابن کثیر / دار طيبة (١/ ٣١٧)

٤ - الإسراء: (٥٣)

٥ - الفرقان: (٦٣)

٦ - تفسیر ابن کثیر / دار طيبة (٦/ ١٢٢)

٧ - الأعراف: (١٩٩)

امام قرطبی رحمه الله در تفسیر این آیت می نویسد: (خذ العفو) دخل فيه صلة القاطعين، والعفو عن المذنبين، والرفق بالمؤمنين، وغير ذلك من أخلاق المطيعين. وفي قوله (وأعرض عن الجاهلين) الحض على التعلق بالعلم، والإعراض عن أهل الظلم، والتنزه عن منازعة السفهاء، ومساواة الجهلة الأغبياء. (٨)

ترجمه: در این آیه (خذ العفو)، صله رحمی با کسانی که صله رحمی را قطع کرده اند، عفو و گذشت از گناهکاران، مهربانی با مؤمنان و دیگر اخلاق نیک اطاعت کنندگان داخل است.

و در این قول الله تعالی: (وأعرض عن الجاهلين)، ترغیب و علاقمندی به ارتباط با علم، روی گردانی از اهل ظلم و دوری کردن از درگیری و منازعه با احمقان و سفیهان و خودداری از هم سطح شدن و همانند رفتار کردن با نادانان و کم خردان وجود دارد.

الله تعالی عفوکنندگان را ستوده است و بر ما لازم است که قهر و غضب خود را کنترل کنیم.

الله جل جلاله می فرماید: (وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ). (٩)

ترجمه: و غضب خود را فرو می برند و از اشتباهات مردم میگذرند و الله اینچنین خوبی کنندگان را دوست دارد.

بیا باید تعامل رسول الله صلی الله علیه وسلم با افراد بد و بدرفتار را مطالعه کنیم و ببینیم که آن حضرت با افراد بد و بدرفتار چگونه برخورد می کرد.

در یک روایت چنین آمده است: عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَجُلًا اسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَأَهُ قَالَ بِئْسَ أَخُو الْعَشِيرَةِ وَبِئْسَ ابْنُ الْعَشِيرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ تَطَلَّقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَجْهِهِ وَانْبَسَطَ إِلَيْهِ فَلَمَّا انْطَلَقَ الرَّجُلُ قَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ حِينَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ قُلْتَ لَهُ كَذَا وَكَذَا ثُمَّ تَطَلَّقْتَ فِي وَجْهِهِ وَانْبَسَطْتَ إِلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ مَتَى عَهْدَتِي فَحَاشَا إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ شَرِّهِ. (١٠)

ترجمه: از حضرت عائشه رضي الله عنها روایت است که می گوید: مردی از پیامبر علیه السلام اجازه ورود خواست. هنگامی که پیامبر علیه السلام آن مرد را دید، فرمود: «چه برادر بدی برای قبیله است و چه پسر بدی برای قبیله است.»

وقتی آن مرد نشست، نبی علیه السلام با چهره ای گشاده با او برخورد کرد و با او به نرمی و خوش رویی رفتار نمود. هنگامی که آن مرد رفت، حضرت عائشه رضي الله عنها به پیامبر علیه السلام گفت: ای رسول الله! وقتی آن مرد را دیدید، درباره او چنین و چنان گفتید؛ سپس با چهره ای گشاده با او برخورد کردید و با او به نرمی رفتار نمودید.

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: ای عائشه! از چه زمانی مرا دیده ای که فحش و سخنان زشت گفته باشم؟ همانا بدترین مردم نزد الله تعالی از لحاظ جایگاه در روز قیامت، کسی است که مردم از ترس شر و بدی او، او را ترک می کنند.

در این حدیث شریف، برای ما درس بزرگی نهفته است و رسول الله صلی الله علیه وسلم در این حدیث یک قاعده بزرگ را به ما نشان داده است، و آن این است که ما باید با مردم بر اساس خوی و اخلاق نیک خود تعامل کنیم، نه اینکه با مردم بر اساس اخلاق بد آنان رفتار نماییم.

٨ - تفسیر القرطبي (٣٤٤/٧)

٩ - آل عمران: (١٣٤)

١٠ - صحيح البخاري ت (٢٢٥/ ١٥)

مسئولین دولتی در نظام اسلامی باید اخلاق عالی اسلامی را به نمایش بگذارند، اصول نظام اسلامی را تمثیل کنند و این کار را برای خود ضعف تلقی نکنند؛ بلکه باید خود را چنان بسازند که مراجعین از اخلاق نیک و تعامل شایسته آنان متأثر شوند. الله جل جلاله حتی در برابر دشمن نیز به استفاده از لهجه نرم و ملایم امر کرده است؛ زیرا سخن نرم سبب هدایت می‌شود و استفاده از زبان سخت و خشن باعث نفرت می‌گردد؛ چنان که الله جل جلاله به موسی علیه السلام چنین دستور داده بود: (۱۱) اَذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ * فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ. (۱۱) ترجمه: بسوی فرعون بروید که البته او سرکشی و طغیان کرده است و با او سخن نرم بگوئید، شاید پند گیرد، یا از عذاب الله بترسد.

یعنی هر دوی شما با او با لهجه نرم و ملایم سخن بگوئید؛ سخنی که در آن نفرت و خشم نباشد. شاید او از سخنان شما پند بگیرد و از کفر بازگردد، یا اگر در کفر باقی بماند، از عذاب الله بترسد. این همان نمونه تعامل اولیای الله است.

برای مسئولین و مردم عام لازم است که به مردم احترام بگذارند و با آنان با اخلاق نیک رفتار کنند. در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ». (۱۲)

ترجمه: از حضرت ابوذر رضی الله عنه روایت است که می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم به من فرمود: از الله تعالی بترس، هر جا که باشی؛ و در پی بدی، نیکی انجام بده، زیرا نیکی بدی را از بین می‌برد؛ و با مردم با اخلاق نیک رفتار کن. اگر یکی از مراجعین ناآگاه باشد یا در مزاجش سختی و تندى وجود داشته باشد، مسئولین باید نادانی و حرکات نامناسب او را تحمل کنند و روش رسول الله صلی الله علیه وسلم را اختیار نمایند.

رسول الله صلی الله علیه وسلم به عنوان مدبر و اداره کننده امور مسلمانان، با شخصی که چادر مبارک پیامبر علیه السلام را گرفت و آن را با شدت کشید، با لبخند و خوش‌رویی برخورد کرد.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَعَلَيْهِ رِدَاءٌ نَجْرَانِي غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ فَأَذْرَكُهُ أَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَهُ بِرِدَائِهِ جَبَذَةً شَدِيدَةً نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عُنُقِ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَقَدْ أَثَرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الرِّدَاءِ مِنْ شِدَّةِ جَبَذَتِهِ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ مَرُّ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ، فَأَلْتَقَتْ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- فَضَحِكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ. (۱۳)

ترجمه: از حضرت انس بن مالک رضی الله عنه روایت است که می‌گوید: من همراه رسول الله صلی الله علیه وسلم پیاده روان بودم و بر سرمبارک رسول الله صلی الله علیه وسلم یک چادر نجرانی بود که حاشیه‌های ضخیم داشت. در همین هنگام، یک بادیه‌نشین به آن حضرت رسید و چادر رسول الله صلی الله علیه وسلم را با شدت زیادی کشید. من به گردن مبارک رسول الله صلی الله علیه وسلم نگاه کردم و دیدم که به سبب شدت کشیدن آن مرد، حاشیه چادر بر گردن مبارک آن حضرت اثر گذاشته بود. سپس آن بادیه‌نشین گفت: ای محمد! (صلی الله علیه وسلم) دستور بده از مال الله تعالی که نزد تو است، چیزی به من داده شود. رسول الله صلی الله علیه وسلم به سوی آن بادیه‌نشین نگاه کرد و خندید؛ سپس دستور داد که به او عطایی داده شود.

۱۱- طه: (۴۴)

۱۲- سنن الترمذی (۳۵۵/۴)

۱۳- صحیح البخاری ت (۳۰۸/۱۵)، صحیح مسلم (۱۰۳/۳)

در شریعت اسلامی به ما گفته شده است که اگر در حق برادر مسلمان خود کار دیگری از دست برنمی‌آید، سخن گفتن با او با چهره گشاده و لهجه نرم، برای تو صدقه است.

هنگامی که مسئولین با مردم روبه‌رو می‌شوند، باید با تبسم و جبین باز با آنان برخورد کنند، خود را از تکبر و غرور دور نگه دارند و از ترش‌رویی و خشم کردن پرهیز نمایند.

در حدیث شریف آمده است. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: (اَتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ).^(۱۴)

ترجمه: خود را از آتش (آتش جهنم) نجات دهید، هرچند با دادن نصف یک خرما باشد؛ و اگر حتی نصف خرما را نیز در اختیار ندارید، پس با سخن نیکو و شیرین خود را از آتش نجات دهید.

در یک حدیث شریف دیگر آمده است: عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ لَكَ صَدَقَةٌ).^(۱۵)

ترجمه: از حضرت ابوذر رضی الله عنه روایت است که می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: تبسم و لبخند تو در برابر روی برادر مسلمان، برای تو صدقه است.

نرمی و مهربانی هنگام برخورد با مردم و رفتار شفقت آمیز و محبت با آنان، از خواسته‌های دین است. به همین دلیل، محدثین در کتاب‌های حدیث، باب‌هایی را با عنوان (باب الرفق)، یعنی باب نرمی و مهربانی، اختصاص داده‌اند.

امام بخاری در صحیح البخاری نوشته است: (بَابُ الرَّفْقِ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ)

این باب درباره مستحب بودن نرمی و مهربانی در تمام امور و کارها است.

سپس در زیر این باب، حدیث شریف زیر را ذکر کرده است: عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ دَخَلَ رَهْطٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا السَّامُ عَلَيْكُمْ قَالَتْ عَائِشَةُ فَفَهَّمْتُهَا فَقُلْتُ وَعَلَيْكُمْ السَّامُ وَاللَّعْنَةُ قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « مَهْلًا يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرَّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ ». (۱۶)

ترجمه: از حضرت عروه بن زبیر رضی الله عنه روایت است که می‌گوید: حضرت عائشه، همسر نبی علیه السلام، فرمود: گروهی از یهودیان نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم وارد شدند و به آن حضرت گفتند: (السام علیکم)؛ یعنی مرگ بر شما باد.

حضرت عائشه رضی الله عنها می‌گوید: من منظور آنان را فهمیدم که به پیامبر علیه السلام بددعایی کردند؛ بنابراین به آنان گفت: مرگ و لعنت بر شما باد.

حضرت عائشه رضی الله عنها می‌گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: آرام باش، ای عائشه! همانا الله تعالی در هر کار و امور، نرمی و مهربانی را دوست دارد.

برخورد مسئولین با مردم همراه با محبت، نرمی و مهربانی، میان ملت و نظام نزدیکی ایجاد می‌کند و در کارها برکت می‌آورد.

^{۱۴} - صحیح البخاری ت (۲۱۳/ ۱۵)

^{۱۵} - سنن الترمذی (۳۳۹/ ۴)

^{۱۶} - صحیح البخاری ت (۲۱۵/ ۱۵)

در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا -عَنِ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ « إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانُهُ ». (۱۷)

ترجمه: از حضرت عائشه رضي الله عنها روایت است که می گوید: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: نرمی و مهربانی در هیچ کاری وجود ندارد، مگر اینکه آن را زیبا می سازد؛ و از هیچ چیزی برداشته نمی شود، مگر اینکه آن را زشت و ناپسند می گرداند.

انسان نرم خو و متواضع در برابر مردم، وارد جهنم نمی شود.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ أَوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ عَلَى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ سَهْلٍ ». (۱۸)

ترجمه: از حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه روایت است که می گوید: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: آیا شما را از کسی خبر بدهم که بدنش بر آتش حرام است، یا آتش دوزخ بر او حرام است؟ آتش دوزخ بر هر انسان نرم خو، آسان گیر، خوش برخورد و گشاده رو حرام است.

با مردم باید نرم خویی کرد ؛ زیرا کسی که از نرمی و مهربانی برخوردار نباشد، در او هیچ خیری نیست.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ جَرِيرٍ عَنِ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ « مَنْ يُحْرِمِ الرِّفْقَ يُحْرِمِ الْخَيْرَ ». (۱۹)

ترجمه: کسی که از نرمی و مهربانی محروم شده باشد، در حقیقت از تمام خیر محروم شده است.

بر مسئولین و هر مسلمان لازم است که زبان خود را از بدزبانی، فحش و ناسزا گفتن و سرزنش مردم در برابر مسلمان دیگر حفظ کنند.

مسلمانان و مسئولین باید خود را از بدزبانی حفظ کنند. در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلَا اللَّعَّانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبِذِيِّ ». (۲۰)

ترجمه: از حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه روایت است که می گوید: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: مؤمن طعنه زن و عیب جو نیست، لعنت کننده نیست، فحش دهنده و بدزبان نیست.

مسئولین باید خود را از درگیری و نزاع با مردم و مراجعین دور نگه دارند؛ زیرا ترک کردن مشاجره، جنگ و جدال، حتی اگر انسان بر حق هم باشد، فضیلت بزرگی دارد.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- « أَنَا زَعِيمٌ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُحِقًّا وَبَيْتٍ فِي وَسْطِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ وَإِنْ كَانَ مَارِحًا وَبَيْتٍ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ لِمَنْ حَسَنَ خُلُقَهُ ». (۲۱)

۱۷ - صحیح مسلم (۲۲/۸)

۱۸ - سنن الترمذی (۶۵۴/۴)

۱۹ - صحیح مسلم (۲۲/۸)

۲۰ - سنن الترمذی (۳۵۰/۴)، مستند ابی یعلی (۲۰/۹)

۲۱ - سنن ابی داود -ن (۴۰۰/۴)، سنن الترمذی (۳۵۸/۴)، سنن النسائی (۲۱/۶)

ترجمه: از حضرت ابو امامه رضي الله عنه روايت است كه مي گويد: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: من ضامن خانه‌اي در اطراف و حاشيه جنت هستم براي كسي كه جدال و مشاجره را ترك كند، هرچند حق با او باشد؛ و من ضامن خانه‌اي در وسط جنت هستم براي كسي كه دروغ گفتن را ترك كند، هرچند به صورت شوخي باشد؛ و من ضامن خانه‌اي در بلندترين جاي جنت هستم براي كسي كه اخلاق خود را نيكو و پسنديده سازد.

مسئولين بايد تواضع و فروتنی را اختيار كنند و به سبب داشتن منصب، خود را برتر از مردم ندانند.

در حديث شريف آمده است: عَنْ عِيَّاضِ بْنِ حِمَارٍ قَالَ قَالَ قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- ذَاتَ يَوْمٍ خَطِيبًا فَقَالَ: «وَأَنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَبْتَغِيَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ». (٢٢)

ترجمه: از حضرت عياض بن حمار رضي الله عنه روايت است كه مي گويد: روزي رسول الله صلى الله عليه وسلم در ميان ما ايستاد و در حالي كه خطبه مي خواند، فرمود: همانا الله تعالى به من وحی كرده است كه تواضع و فروتنی كنيد، تا هيچ كس بر ديگري فخر و برتری جويی نكند و هيچ كس بر ديگري ظلم و تجاوز نكند.

مسئولين بايد در برابر مردم از زبان درازی و پرگوئی خودداري كنند؛ زيرا زبان درازی و گستاخی در سخن، عملی ناپسند و مذموم است.

در حديث شريف آمده است: عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا، وَإِنْ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَاوُونَ وَالتُّشْدِقُونَ وَالتُّفْهِقُونَ». (٢٣)

ترجمه: از حضرت جابر رضي الله عنه روايت است كه مي گويد: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: همانا محبوب‌ترين شما نزد من و نزديك‌ترين شما به من از نظر جايگاه در روز قيامت، کسانی هستند كه اخلاق نيكوتری دارند؛ و همانا مبغوض‌ترين شما نزد من و دورترين شما از من از نظر جايگاه در روز قيامت، پرحرفان، کسانی كه در سخن با تكلف و خودنمايي صحبت مي كنند و کسانی هستند كه در سخن گفتن زبان درازی و تكبر مي كنند.

علامه ابن حجر هيثمی در معنای (والتشدقون) می نویسد: (أي المتطاولون على الناس في الكلام). (٢٤)

ترجمه: يعنی کسانی كه در سخن گفتن بر مردم زبان درازی و برتری جويی می كنند.

حضرت ابو درداء رضي الله عنه روزی يك زن زبان دراز را دید و چنین فرمود: (لو كانت هذه خرساء، كان خيرا لها). (٢٥)

ترجمه: اگر اين زن لال (گنگ) می بود، برايش بهتر بود.

أَقُولُ قَوْلِي هَذَا ، وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الْعَظِيمَ لِي وَلِكُم وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ ، إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .
والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

٢٢ - صحيح مسلم (٨/ ١٦٠)، سنن أبي داود - (٤/ ٤٢٥)

٢٣ - مسند الترمذي ت شاكر (٤/ ٣٧٠)

٢٤ - الفتاوى الحديثية لابن حجر الهيتمي (ص: ١٠٥)

٢٥ - الإحياء: (٣/ ١٢٥)